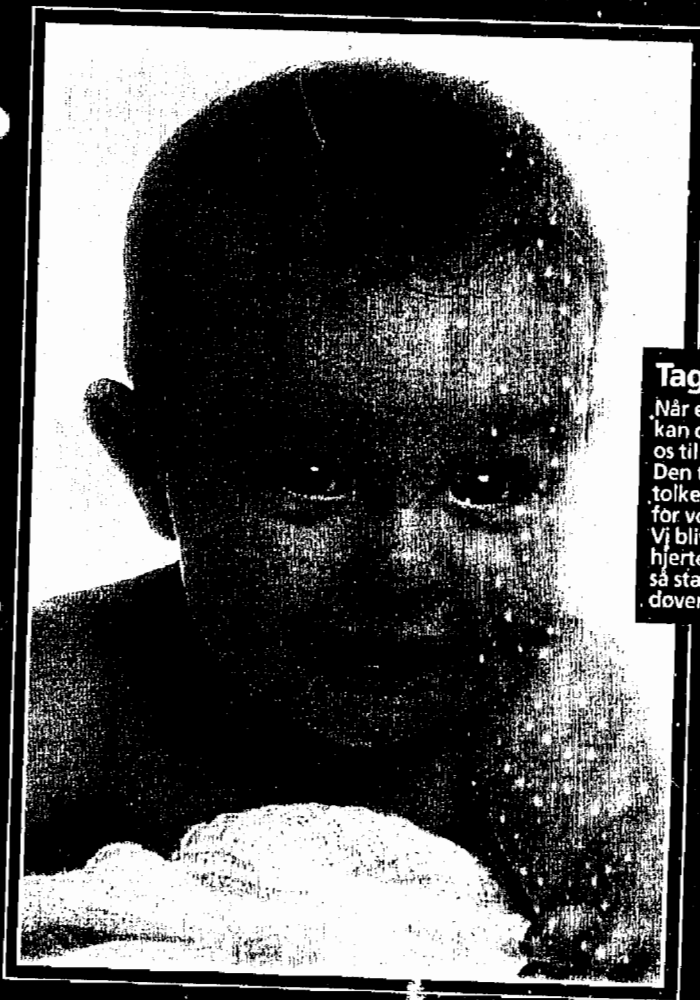

Vi er alle ofre for

Manipulation

Et barn, en politiker, smukke mennesker i en reklame, kolleger og vores hjertes udkårne kan få os til at skifte mening og gøre, som de vil. Det kan de, fordi vores hjerne er bygget til at indordne sig og være åben over for andre mennesker.

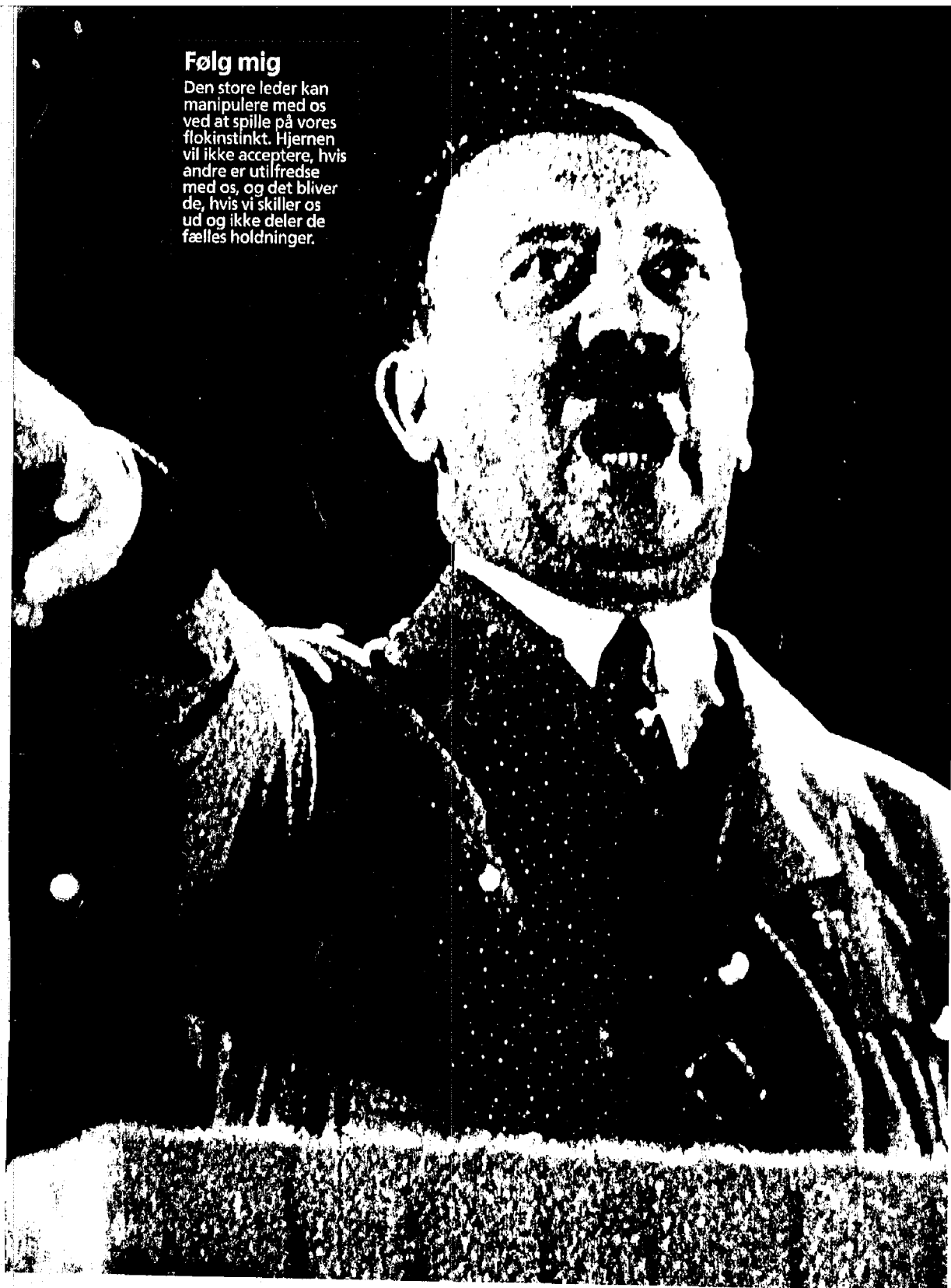

Tag dig af mig

Når et lille barn smiler, kan det manipulere os til at lege med det. Den tillid, barnet viser, tolker vi som en succes for vores børnetække. Vi bliver varme om hjertet, og følelsen er så stærk, at den overdøver andre indtryk.

Følg mig

Den store leder kan manipulere med os ved at spille på vores flokinstinkt. Hjernen vil ikke acceptere, hvis andre er utilfredse med os, og det bliver de, hvis vi skiller os ud og ikke deler de fælles holdninger.

Det søde, lille barn kan få os til at pludre og lave ansigter, så barnet morer sig, politikerne kan omvende os til at tro på sine visioner om en bedre verden, og de smukke, unge mennesker kan lokke os til at købe en bestemt parfume. Det kan de, fordi vores hjerne ingen ryggrad har. Den er programmeret til at give efter, når andre forsøger at påvirke den.

Tre mekanismer i vores hjerne gør os så føjelge, at andre kan overtale os, lære os nye ting og manipulere med os. Ofte sker det i et samspil mellem to eller alle tre mekanismer.

For det første vil vores hjerne gerne lære nyt. De fleste forskere er enige om, at vi fødes som halvt færdige personligheder, der skal bruge livet til at udvikle sig. Barnet kan ikke klare sig selv, men må lære, hvad det kan spise uden at blive forgiftet, hvad en fjernbetjening kan bruges til, hvordan det bør behandle andre mennesker og dyr osv.

Denne lærefunktion sidder i hjernebarken, som er meget mere udviklet hos mennesket end hos dyrene. Fra fødslen er den klar til at blive fyldt op med informationer, som former vore identitet.

Hjernen har pladsproblemer

I samme del af hjernen sidder en mekanisme, der gør, at vi ikke kan overskue ret mange indtryk ad gangen. Konstant bliver hjernen bombarderet med signaler fra omverdenen, som den ikke kan ignorere. Så længe kroppens sanser og nervebaner virker, går indtrykkene lige til hjernen og bliver sorteret i den del, der hedder thalamus. Derefter går nogle indtryk til hjernebarken, så vi kan blive bevidste om dem og reagere.

Men hjernebarken har kun plads til, at vi kan være opmærksomme på få ting ad gangen, og de påvirkninger, der fremkalder stærke følelser som frygt eller lykke, tager uvilkårligt megen plads.

Når det lille barn smiler til os, registrerer hjernen barnets tillid og hengivenhed som en personlig sejr, en belønning for at have gjort noget rigtigt. Den følelse af succes overskygger de øvrige indtryk, vi modtager.

Den tredje mekanisme er angst for at være udenfor. Det kommer af et ældgammelt flokinstinkt – helt tilbage fra dengang, mennesket var et flokdyr, der var stærkt sammen med sine fæller og flokkens leder, men sårbart over for fx rovdyr, når det var alene. Dengang var døden næsten tundgåelig, hvis man kom væk fra gruppen eller ligetrem blev udstødt af den.

Denne instinktive angst for at blive alene når vi ikke at blive bevidste om,

Derfor FAKTA føjer vi os

Der er flere grunde til, at vi lader andre flytte rundt på vore meninger:

Længsel efter accept

Vi har brug for at føle os accepteret og elsket. Hvis vi står alene eller bliver udstødt af en gruppe, bliver vi bange.

Identitetskrise

Vi arbejder hele livet på at skabe vores identitet. Hvis vi mangler noget til at gøre den stærk, er vi parate til at overtage fordomme og meninger, der kan inddele verden, så vi kan se, hvor vi selv hører hjemme. Et fælles had eller en fælles mission i en befolkningsgruppe styrker identiteten, fordi de andre bekræfter, at den er rigtig.

Uvidenhed

Hvis vi ikke ved ret meget om en sag, er det nemt at pådutte os en mening, som vi ikke ville acceptere, hvis vi havde mulighed for at se den fra flere sider.

Autoritetstro og tillid

Vi stoler på den person, der vil påføre os en ny mening. Vi respekterer ham, elsker ham måske og tror på, at det, han gør, er det bedste for os.

Forvirring og tryghedsbehov

Tryghed er et næsten fysisk behov. Når vores verdensbillede betvivles, bliver vi utrygge og ønsker at genoprette harmonien. Helst vil vi have verden til at se ud som før, men får vi serveret en ny løsning, der bringer universet i balance igen, er vi tilbøjelige til at tage imod den og skifte vore meninger ud.

Magelighed

Vi slipper for at tage ansvaret, når vi lader andre bestemme. Så er det ikke vores skyld, hvis noget går galt.

Frygt for ubehageligheder

Vi vil helst undgå splid og er parate til at gøre meget for at afværge ubehageligheder som skændier, bebrejdelser eller misbilligende blikke. Måske frygter vi ligefrem fysisk afstraffelse.

fordi hjernen selv klarer ærterne. Hjernen vil prøve at finde en løsning på problemet, og den løsning bliver ofte at skifte standpunkt og indordne sig.

Det gamle flok-instinkt sidder sammen med vore andre instinkter under hjernebarken i delen gyrus cingulatus, som styrer vores adfærd og følelser.

Angsten kan opstå, når hjernen bliver utryg, og det bliver den fx, hvis vi ikke føler os elskede og accepterede, eller hvis nogen prøver at lave om på det verdensbillede, vi er fortrolige med. Det kan være ved at fremsætte påstande og argumenter, vi ikke kender til, og som derfor får os til at tvivle på det, vi troede var et faktum. Tryghed er et menneskeligt behov, der er næsten lige så vigtigt som mad og tøj, og vi ændrer gerne mening for at genoprette den tabte harmoni i vores liv.

Det gælder, både når vi står over for en kæreste, der ønsker mere samarbejde om de huslige opgaver, en reklame, der fortæller os, hvad der er godt og smukt, et klynkende spædbarn, der ønsker omsorg, eller en politiker, der vil have os til at slutte op om hans kamp for en bedre verden.

Nogle gange skifter vi mening, fordi de nye argumenter er fornuftige, og vores lærevrige hjernebark umiddelbart kan acceptere dem. Men andre gange skal der et trick til, hvor vores hjerne overbeviser sig selv om, at argumenterne lyder fornuftige, fordi den vil undgå konflikter. Det kan fx skyldes frygt for ubehageligheder, identitetskrise eller længsel efter accept.

Nedarvede gener og vilkår under opvæksten giver individuelle forskelle på, hvor lette vi er at påvirke, men som art vil mennesket hellere føje sig end opleve, at andre er utilfredse med det.

De fleste er de bedste

Socialpsykologen Solomon Asch har lavet et klassisk forsøg, der viser, hvor vigtig flokken er for os.

Han bad 15 studerende sammenligne en lang linie med tre andre linier. Den ene af de tre linier var på længde med den første, mens de to øvrige var tydeligt kortere, men ikke lige lange. De studerende skulle angive den af de tre linier, der havde samme længde som den første lange linie.

12 personer fik besked på at svare forkert, mens tre fik at vide, at alle 15 skulle svare efter bedste overbevisning. De tre, som var de egentlige forsøgspersoner, skulle svare sidst. De kunne godt se, hvilken linie der var den rigtige, men da det blev deres tur til at svare, og ingen af de 12 foregående havde svaret rigtigt,

Gør som os

Jo flere der deler en holdning eller en følelse, jo lettere er det at blive påvirket af den. Begejstringen for et musikband eller en taler smitter blandt publikum, og følelserne forstærkes gennem de andre.

valgte de alle at angive den af de to forkerte linier, som flest andre havde svaret. De stolede mere på gruppens vurdering end på deres egen.

Valgfrihed gør os utrygge

Når nogen vil have os til at skifte mening, opdager vi sjældent, vi bliver dirigeret hen mod et bestemt mål. Måske bliver kvinden efter ti år klar over, hendes mand har manipuleret hende til altid at stå for madlavningen ved at rose hendes mad til skyerne, fordi han ikke selv gider stå i køkkenet.

Men kollegaen tænker næppe på, at han indordner sig under ældgamle floknormer, når han får røde øren af et bedrøvet blik fra den kvindelige sekretær, fordi han har sagt noget nedsettende om småfede kvinder i trediveerne.

På den måde indretter vi os dagligt efter, at vi skal kunne leve og arbejde

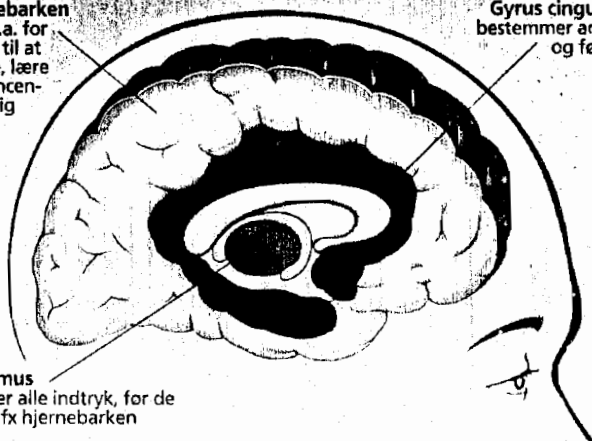
Sammen gør hjernens dele os føjelige

Hvis vi bliver utrygge, opstår der angst i gyrus cingulatus, mens hjernebarken gør os åbne for nye informationer og sætter en grænse for den mængde indtryk, vi kan rumme ad gangen

Hjernebarken står bl.a. for evnen til at tænke, lære og koncentrere sig

Gyrus cingulatus bestemmer adfærd og følelser

Thalamus sorterer alle indtryk, før de går til fx hjernebarken

sammen. Evnen til at indordne sig og lære hænger sammen med, at vi kan tænke. Samtidig betyder tankevirksomheden, at vi kan komme i tvivl, om vi nu har ret i de meninger, vi har for tiden. Vi er parate til at tage imod indtryk fra andre mennesker, som på den måde får mulighed for at ændre vore holdninger. I stedet for at stå fast på det, vi ved, forsøger vi hele tiden at blive klogere.

Livet igennem er vi på jagt efter en identitet, som aldrig bliver helt færdig. Hver af os fødes med visse anlæg for at lære fremmedsprog eller jonglere med tal, og nogle børn har fra starten et lysere sind end andre. Men personligheden formes og modnes af omgivelserne og de ting, personen bliver udsat for.

Særlig i de unge år er de fleste mennesker letpåvirkelige, fordi de endnu ikke har fundet deres hyld i tilværelsen. Den unge mand skal finde ud af, om han skal gå i lære som smed eller tage studentereksamen. Om han skal læse matematik på universitetet eller tage et

fortsættes ►

En sælsom succes

Et ensidigt og forenklet billede af jagen på sælunger førte sidst i 70'erne og først i 80'erne til, at sælskind nærmest blev usælgelige i det meste af verden. Det kostede de mennesker dyrt, som lever af at jage voksne sæler, spise deres kød og sælge skindet.

Den tidligere skuespillerinde Brigitte Bardot lagde sig på isen ud for den canadiske ø Newfoundland med en udstoppet sælunge i favnen og lod sig fotografere. Det satte skub i kampagnen "Red sælerne", som egentlig gik på den kommercielle jagt på grønlandssælens nyfødte unger ved Newfoundland, men som også ramte de indfødte fangere i Grønland og Canada, Inuitterne, på deres daglige brød.

Med hjælp fra Greenpeace og flere andre private miljø- og dyreværnsorganisationer blev jagen på sælerne fremsat som den ondeste menneskelige gerning. Kampagnen gik bl.a. på, at sælungerne blev fået levende for øjnene af deres mor, at bestanden af grønlandssæl var truet af udryddelse, og at det var udtryk for ren forfængelighed og egoisme at gå med sælskind.

Medlemmerne gik hurtigt med på den overbevisning og forfængelige fremstilling af ballfangsten. Og den canadiske myndighed vendte sig mod den del af kampagnen, som alle har set på tv.

Kampagnen blev også brugt til at sælge mere om miljøet og dyreværnet. Den blev brugt til at sælge mere om miljøet og dyreværnet. Den blev brugt til at sælge mere om miljøet og dyreværnet.

► fortsat

år som au pair i Frankrig. For år tilbage skulle den unge pige finde en mand og have børn, mens den unge mand overtog faderens gård eller gik i lære som snedker, så han kunne komme til at forsørge familien gennem sit faste arbejde. De fleste vidste, hvilken snor de havde at rette sig efter resten af livet.

Sådan er det ikke længere. Valget er frit, ungdomsårene er forlænget med lange boglige uddannelser, og parforhold og børn er ikke nogen selvfølge. Vi får ikke længere en identitet serveret, men må selv ud og lede efter den.

Det gør vores hjerne forvirret og utryk. Og mange unge forsøger at finde svaret på livets spørgsmål ved at rejse ud i verden eller ind i sig selv. Nyreligiøse bevægelser er et nærliggende bud på en gruppe, man kan tilhøre, og en tro, der sætter universet i en overskuelig orden.

Klare linier giver ro i sjælen

Den usikre søgen efter faste holdpunkter og en mening med livet finder sit mål i følelsen af at høre til i sekten og være noget særligt for de andre medlemmer. Sektens leder har opstillet et letforståeligt billede af den onde og beskidte verden udenfor i kontrast til den rene, hellige sekt og dens gud eller guder, af fjender og venner.

Psykologer og sociologer har gennem adskillige undersøgelser fastslået, at mennesket har brug for klare fordomme for at danne og holde fast i sin identitet. Fordomme, der fx siger, at franskmænd ikke børster tænder, at journalister skriver, hvad der passer dem, at en morder altid myrder igen, at fede mennesker er dovnere osv. Fordommene trækker grænser op mellem befolkningsgrupper og giver de mennesker, der befinder sig inden for de samme grænser, et fællesskab. Og fællesskabet er afgørende i nyreligiøse bevægelser.

Nogle sekter går så vidt, at psykisk manipulation bliver til decideret hjer-

nevask. Det kan foregå ved, at det nye medlem isoleres fra enhver påvirkning udefra. De eneste input kommer fra andre medlemmer og er udelukkende positive over for sekten og negative over for den øvrige verden og personens tidligere liv. Samtidig får personen ikke tid og lov til at tænke over de nye indtryk og danne sin egen mening om dem.

Påvirkningen er så massiv, at det nye medlems hjerne ikke kan holde fast ved tidligere meninger og tilhørsforhold til fx familie og barndomsvenner. Det er nemmere at give slip på ansættelse og finde hvile i færdigpakke meninger og et kærligt sammenhold.

Ydmygelse vasker hjernen

Hjernevask kan også foregå på en mere voldsom måde, hvor personen bliver ydmyget og straffet for at tænke selvstændigt. Det er kendt fra totalitære regimer verden over. Et af de bedst dokumenterede eksempler er oberst-juntaen i Grækenland fra sidst i 60'erne til først i 70'erne. Den omformede unge mænd til skrappelse torturbødder.

Rekrutterne kom i en lejr, hvor de uafbrudt blev hærset med og underkastet hård fysisk træning, til de var helt udmattede. Trænerne tvang dem til at marchere på knæene og slog dem med knipler. De måtte finde sig i, at de selv og deres kære blev hånet som uværdige væsener, og de blev konstant straffet.

Frygten, smerten og udmattelsen vaskede hjernen ud, indtil de unge mænd den sidste dag fik at vide, de var de stærkeste og de bedste og fik overdraget ansvaret for statens sikkerhed. På den måde lavede juntaen tortur-robotter, der ville adlyde enhver ordre for at undgå mere smerte og ydmygelse.

Smittedyrkende følelser

Både i forbindelse med hjernevask og den daglige påvirkning af holdninger spiller gruppens indflydelse en afgørende rolle. Vi lader os lettere påvirke af en

mængde mennesker end af en enkelt person. Det viser sig stærkest i massehysteri, når en følelse af panik eller ekstase smitter gennem en mængde, der befinder sig tæt sammen.

Pludselig forekommer det livsvigtigt, at vores håndboldhold vinder denne kamp, når det øvrige publikum viser sit glødende engagement. Og jo mere de andre hujer og skriger til rockkoncerten, jo mere begejstring viser vi selv. Andre personers affekt-udbrud virker direkte ind på vores følelser. Jo flere mennesker der viser de stærke følelser, jo rigtigere er de for vores hjerne.

I mængden bliver følelserne kollektive og med dem ansvaret for vore handlinger. Derfor kan vi komme til at gøre noget, vi ellers aldrig ville have gjort.

Ved gruppeterapi bruges styrken i gruppepåvirkning på en positiv måde, ved at den enkelte person kan drage fordel af at være med i fællesskabet.

Oplysning eller manipulation

Den magt, der ligger i at bruge menneskemængden som følelser-forstærker, var Adolf Hitler og hans propagandaminister Joseph Goebbels i Det Tredje Rige fuldt ud klar over. De samlede folket til massesmøder, hvor Hitler effektivt kunne indgyde dem frygt for jøderne og tro på det tyske storrig.

Når han med sin karismatiske optræden havde tryllebundet hundrede personer, bredte stemningen sig til tusinder, og i løbet af kort tid kunne han have hele forsamlingen i sin hule hånd.

Noget af det, Hitler kunne give datidens tyskere, var en fælles identitet. Efter det ydmygende nederlag i Første Verdenskrig og under depressionen havde folket brug for at føle sig værdifuldt, og Hitler forsynede det med had, fordomme og håb om en bedre fremtid. Grænserne var skarpe mellem in-grup-

pen og "de andre". Derfor kunne Hitler lokke og true tyskerne til at acceptere og gøre de utroligste ting.

Det synes vi nu, men dengang havde befolkningen ikke de erfaringer, tiden har givet os. Dengang gav Hitler folket "oplysning" og "information", mens vi i dag undrer os over, at de ikke gennemskuede ham. En af hans forcer lå i hans evne til at foregribe folks tankegang. Når han påstod noget, argumenterede han mod deres indvendinger, næsten for de næde at tænke dem.

I dag ville Hitlers metoder næppe virke efter hensigten ret mange steder i

verden. Til gengæld ligger vi sikkert under for andre former for politisk manipulation, som vi først kan gennemskue om 5, 10 eller 20 år.

I det, vi kalder den frie verden, finder vi os ikke i tvang og trusler. Men vi har stadig svært ved at lure den form for manipulation, der får vores egen hjerne til at spille os et puds. I gyrus cingulatus overtaler hjernen sig selv til at skifte mening af angst for, at vi skal opleve den livsfarlige situation, det er at blive isoleret fra de andre. Hjernens processer foregår uden om vores bevidsthed og er så hurtige, at vi ikke opdager dem. □

Bliv som os

Reklamerne stræber ofte efter, at vi skal føle os forkerte og udenfor, hvis vi ikke køber den vare, reklamen anbefaler os. Så er vi ikke med i den attraktive gruppe af unge og smukke mennesker.

En floy historie

De unge mangler basale færdigheder. Side 12

Indtryk fra Cuba

Kvinderne kaldes løvinder. Fotoreportage i KULTUR side 8

Min gud hedder Tvivl

Interview med forfatteren Günter Grass. KULTUR side 1

weekend avisen

BERLINGSKE

ANNO 1749

19. - 25. april 1996 - 248. årgang Nr.16 - Uge 16 - Kr. 20,00

Skadede børn. En svær fødsel, lav fødselsvægt og en mor, der ikke magter sit barn. Det er opskriften på et menneske, som aldrig får kodet følelser ind i hjernen.

Sådan bliver psykopater til

AF TINE EIBY

»MANGE TROR, de er onde. Men de er i virkeligheden dybt følelsesmæssigt handicappede.»

Sådan karakteriserer psykolog Niels Peter Rygaard *psykopater*, der er omnet for et stort, internationalt symposium, der finder sted i disse dage i København.

»Psykopater gør det, et halvdant års barn gør - trækker vingerne af fluen. De skelner ikke mellem menne-

virke helt normale. Måske endda begavede og charmerende, og det kan være svært lige at gennemsøge dem, mener Niels Peter Rygaard. Men på det følelsesmæssige område er de som helt små børn. Og det kommer til udtryk før eller siden.

For de flestes vedkommende omkring skolestarten, når de skal til at begå sig blandt andre mennesker. For nogle vedkommende den dag, de begår en voldsom og følelsesmæssigt afstumpet forbrydelse. Som f.eks. hip-

»Det er de første år, fundamentet bygges, og er det et lille fundament, ja, så bliver det også kun til et meget lille hus», siger hun om børnehjernens udvikling.

Psykopater er mennesker, som mangler et følelsesregister, og som aldrig har fået udviklet en selvfølelse, forklarer Niels Peter Rygaard. Evnen til at kjennte sig til nogen blev ikke udviklet dengang, de var spæde.

»Sidenhen er det for sent. Den slags skader kan ikke repareres senere i li-

Det nye komma

Ind med enhedskommaet og ud med kryds og bolle. BØGER side 4

Mord og skyld

Norsk doktor i drab om sine mordere. Side 5

Gener og dollar

Industri og forskning er eet. KULTUR s. 6

Hamsuns syndrom

Enquist om de store forrædere. BØGER s. 8-9

børnene vældig gode. De kan med andre ord det, som helt små børn kan. Kopiere. Til gengæld kan de slet ikke klare de opgaver, som lidt større børn

Manipulation. Fortrolige dokumenter afslører, at Rovsing A/S tilbageholdt belastende oplysning

